

Artikkelen er publisert under modellen grønn åpen tilgang (green open access). Det betyr at utgiver tillater forfatter å arkivere sin artikkel i åpne institusjonelle arkiv (egenarkivering) eller på eget eller arbeidsgivers nettsted, i den versjon og det format som ble godkjent av tidsskriftets redaksjon (akseptert versjon/tekstversjonen).

Sitering av artikkelen i APA (6th):

Aas, G. (2014). Politipraktikere og deres syn på politiutdanningen. *Nordisk politiforskning*, 1(2), 124-148.

Dette er siste tekstversjon av artikkelen, den kan inneholde ubetydelige forskjeller fra forlagets pdf-versjon.

Politipraktikere og deres syn på politiutdanningen.

Geir Aas

Førsteamanuensis – Bacheloravdelingen, Politihøgskolen, Oslo.

E-post: geir.aas@phs.no

Abstract

The police as a social institution and the use of police force are often on the agenda of public debate. Thus, police training is regularly in the media spotlight, too. This article presents fresh research on what police practitioners think about the Norwegian police university college as a basis for police practice. The police university college is, in accordance with guidelines from NOKUT (Norwegian Agency for Quality Assurance in Education), required to ensure the quality of its education. By two tests, the police university college has obtained knowledge about how graduated police officers and their superiors consider police training. These surveys are conducted by using questionnaires (questback) in the internal police net. This study presents qualitative data on police officers' views on police training that will enable them to perform operational policing. The police leaders who emphasize general knowledge and skills for police work, give both education and the graduates good references. When it comes to specific skills for using force in time-critical situations, the graduates are placed in a critical light.

1. Innledning

Politiet som samfunnsinstitusjon og utøvelsen av politimyndighet er ofte på dagsorden i samfunnsdebatten. Dermed blir også politiutdanningen med jevne mellomrom utsatt for offentlig oppmerksomhet. Denne artikkelen vil presentere ferske funn på hvordan politiutøvere selv reflekterer om utdanningen for politiyrket.

Politihøgskolen er i henhold til retningslinjer fra NOKUT pålagt å kvalitetssikre sin utdanning, og har ved to anledninger tidligere (i 2006 og 2010) innhentet kunnskap om hvordan nyutdannede politibetjenter og deres ledere vurderer kvaliteten på politiutdanningen (de såkalte «kvalitetsundersøkelsene» av Hansen 2006 og Bråten 2010). Disse undersøkelsene er utført med spørreskjema (questback) til de to nevnte respondentgruppene på politinettet. Kvaliteten på politiutdanningen blir målt indirekte ved å spørre om hvor godt de nyutdannede fungerer i polititjenesten, sett både med de nyutdannedes og ledernes øyne. Tanken er at dersom de nyutdannede fungerer godt, er det rimelig å anta at utdanningen har vært godt tilpasset politiyrket.

Kvalitetsundersøkelsene fra 2006 og 2010 frembrakte kvantitative data, men vi har ikke før denne studien¹ noen større kvalitative studier av politiutøveres syn på politiutdanningen.

¹ Studien er i sin helhet publisert i PHS Forskning 2014:2 (Aas 2014) – og klassifiseres som Kvalitetsundersøkelsen 2014.

Hensikten med denne studien er å gå bak de kvantitative data vi allerede har, og forsøke å frembringe refleksjoner om utdanningen fra de nyutdannede og lederne på en dypere og mer helhetlig måte. Det er imidlertid en innskrenking som er gjort i forhold til de tidligere kvalitetsundersøkelsene – nå er fokuset snevret inn på den operative delen av politiyrket. Det er gjort av hensyn til prosjektets størrelse og håndterbarhet. Med operativ polititjeneste forstås den brede publikumsrettede polititjenesten som utføres av personell fra operative avsnitt/ordensavdelinger. Betjenter som jobber på definerte etterforsknings- eller forebyggende avsnitt er i motsetning til de foregående kvalitetsundersøkelsene ikke med denne gangen.

2. Problemstillinger

Artikkelen vil belyse disse problemstillingene:

- Hva slags kunnskap bruker operativt politi i sin yrkesutøvelse?

For å kunne ta stilling til politiutdanningens kunnskapsinnhold, bør man også studere hvilken kunnskap politibetjenter mener at de faktisk bruker i operativ tjeneste. Er det et godt samsvar mellom hva utdanningen tilbyr og hva som kreves av kunnskaper og ferdigheter i yrket? Problemstillingen retter seg videre mot hvilke kunnskapstyper som kommer til anvendelse i politioperativ tjeneste – som for eksempel praktisk- relasjonell- og teoretisk kunnskap (Freidson 2001).

- I hvilken grad gir politiutdanningen en tilstrekkelig og relevant kunnskapsplattform for operativt politiarbeid?

En presisering av denne problemstillingen handler om i hvilken utstrekning, og på hvilke måter, politiutdanningen forbereder studentene til operativt, publikumsrettet politiarbeid. Gjør politiutdanningen studentene godt nok kvalifisert for operativt politiarbeid? – og hvilke forbedringsmuligheter blir foreslått?

- Hvordan beskriver de nyutdannede overgangen fra høgskolestudier til politiyrket?

Overgangen fra høyere utdanning med teoristudier i førersetet til praktisk yrkesutøvelse er i litteraturen om profesjonsutøvelse beskrevet som et «praksissjokk» (Heggen 2010). Hvordan kommer dette «praksissjokket» til uttrykk for nyutdannede politibetjenter?

3. Metodiske redegjørelser

Fire politidistrikt var i utgangspunktet valgt ut for denne studien: Oslo, Vestfold, Vestoppland og Troms. Distriktene er utplukket for å sikre mangfold og variasjon i informantgruppen. Det er ikke det enkelte distriktet som er det primære siktemålet, men dets bidrag til helheten. Datagrunnlaget består hovedsakelig av fokusgruppe-intervjuer i disse fire politidistriktene. I tillegg har jeg fanget inn mange politibetjenter og ledere fra operative avdelinger på etter- og videreutdanningskurs i Politihøgskolens regi. Totalt 42 politiutøvere (18 nyutdannede og 24 ledere) har stilt opp som informanter. Alle gruppeintervjuene, i alt 11 intervjuer, ble

gjennomført i løpet av høstsemesteret 2013. Intervjuene med lederne er utført atskilt fra de nyutdannede. Størrelsen på gruppene varierte fra 2 til 7 informanter. I ett av intervjuene stilte bare en informant opp. Intervjuene hadde en varighet på rundt en time.

De fleste av de nyutdannede har vært 2-3 år i operativ tjeneste etter endt utdanning på intervjutidspunktet, mens lederne for det meste var i stillingsfunksjoner som ordenssjef, divisjonsleder, operasjonsleder og innsatsleder². Rekrutteringen av informantene er gjort ved en formell forespørsel til politimestere/stasjonssjefer som har bedt sine underordnede finne informanter til meg (på frivillig basis). Når informanter utplukkes av ledelsen kan det åpenbart true validiteten ved at ledelsen kan sortere ut politiutøvere som forventes å svare i tråd med ledelsen interesser. Dette er forsøkt oppveid ved at jeg selv har tatt kontakt med mange av informantene gjennom Politihøgskolens etter- og videreutdanningskurs i Oslo og i Stavern. Det er dessverre relativt få kvinner i materialet (totalt 8). For betjentenes del skyldes det etter mitt syn tilfeldigheter. Blant lederne i operative avdelinger er det i det hele tatt relativt få kvinner å finne.

Det skal også nevnes at jeg er ikke er ukjent for mange i politiet gjennom snart 20 års undervisnings- og formidlingserfaring fra Politihøgskolen. I tillegg har jeg gjennom politiforskningen de siste ti årene besøkt svært mange politienheter rundt i landet. Mange av informantene i begge leire har møtt meg i en faglig sammenheng tidligere, og de antar antakelig hvor jeg står i synet på verdier i politiutdanningen. Dessuten har jeg ved flere anledninger det siste året ytret meg i Politiforum i debatten om politiutdanningen. Hvor mye dette kan ha påvirket hva informantene valgte å si til meg vet jeg ikke, men jeg har som regel i introduksjonsfasen av intervjuene understreket betydningen av at de sier hva de faktisk mener. Jeg har ikke lagt skjul på at jeg er godt kjent med de kritiske røstene mot politiutdanningen. Kritikken av Politihøgskolen har jeg brakt inn i intervjuene med oppfordringer til kommentarer. Flere av informantene uttalte seg nokså «friskt» under intervjuene, noe som samtidig gav meg en bekreftelse på at min kontrolleffekt var beskjeden – i hvert fall overfor dem.

4. Politiutdanningen som profesjonsutdanning

Kåre Heggen analyserer sykepleiernes, lærernes og sosialarbeidernes «kvalifisering for profesjonsutøving» (Heggen 2010), tre yrkesgrupper som har mye til felles med politiet både i utdanningsforløp og i praksisstruktur. Politiet har i likhet med disse et treårig utdanningsløp der praktiske ferdigheter og teoretiske studier er forsøkt flettet sammen. Heggen definerer profesjoner som kunnskapsbaserte yrker, hvor formalisert kunnskap må kombineres med skjønn for å utvikle en god praksis (Heggen 2010, s. 60). Profesjonsutøvelse handler om å

² En ordenssjef er lederen for en ordensavdeling/ordensseksjon på en større politistasjon. Vedkommende er gjerne politioverbetjent av rang, og kan ha flere divisjoner (vaktlag) under seg. Divisjonen ledes av en divisjonsleder, gjerne med førstebetjents rang. Operasjonslederen har oftest politioverbetjent som grad, og er politidistriktets øverste leder på operasjonelt nivå. Operasjonslederen styrer det meste av politiets operative tjeneste i samarbeid med innsatslederen. Innsatslederen er underlagt operasjonslederen, og har ansvaret for å lede politibetjentene (innsatspersonell) og andre nød-aktører ute i direkte håndtering av planlagte og akutte hendelser. Innsatslederen bærer normalt graden politiførstebetjent (Politidirektoratet 2008, 2011).

bruke systematisert og generell kunnskap for å håndtere enkelttilfeller – enkelttilfeller som varierer og er unike hver for seg. Reglene som skal styre profesjonsutøvelse er gjerne generelle og må tolkes og tilpasses et mangfold av ulike virkelighetsscenario. Skjønnsutøvelse blir dermed en ufravikelig del av tjenesteutførelsen (Lipsky 1980).

For utdanningene av disse yrkesgruppene, også politiet, er formell utdanning relativt nytt. Tidligere anså man det tilstrekkelig med motiverte personer med gode personlige egenskaper for å utføre jobben. Disse yrkene har tradisjonelt hatt en utpreget folkelig, uformell og lekmannspreget dimensjon. Omsorg og pleie for barn, syke og gamle, og opplæring og overføring av kunnskap til nye generasjoner, er oppgaver som har vært og stadig blir håndtert av foreldre og besteforeldre parallelt med de profesjonelle (Heggen 2010, s. 14).

På samme måte har politiutøvere vært personer som har kvalifisert seg for yrket uten særlige teoretiske kunnskaper, men i større grad etter personlige egenskaper og egnethet. Politiutdanningens historie er noe brokete og uoversiktlig, men i kort trekk kan utdanningens røtter beskrives som tilfeldig og lite formalisert før 1950-årene. Etter krigen ble politiutdanningen toårig, med ett års opplæring i politiyrket (aspirantåret), og ett år på skolebenken på politiskolen i Oslo. Fra 1992 ble utdanningen en treårig høyskoleutdanning, og omformet fra såkalt «grunnutdanning» til bachelorgrad i 2004 (Hove 2012 b, s. 7).

Utviklingen av en høyskole for politiutdanningen må sees i sammenheng med utdanningsveksten og økte krav til kunnskap i samfunnet for øvrig. Høgskolesektoren vokste gradvis fra 1969, både ved opprettelse av distriktshøyskolene og oppgradering av de statlige profesjons- og yrkesutdanningene til høyere utdanning. Heggen bruker betegnelsen «akademisk drift» om denne utviklingen – som kort fortalt handler om en akademisering av profesjonsutdanningene, eller med andre ord en gradvis forflytting av opplæring i praksisfeltet til akademi og studenttilværelse (Heggen 2010, s. 67). Det har for øvrig ikke manglet på kritikk for opprettelsen av høyskoler for flere av de nevnte profesjonene. Kritikken går i hovedsak ut på at akademiseringen har økt avstanden mellom utdanningen og yrkesfeltet. Mange studenter har hatt problemer med å se sammenhengen mellom vitenskapelig kunnskap og praktisk yrkesutøvelse. Det har ofte blitt reist tvil om nytteverdien av vitenskapelig kunnskap i ulike profesjonsutdanninger (Heggen 2010, s. 163).

Lave og Wengers begrep om «situert læring» treffer kritikken mot vitenskapelig kunnskap og dens manglende evne til å bidra til praktisk arbeid. Etter deres syn er læring en integrert og uatskillelig del av sosial praksis. Læring i en skolebenk-kontekst kan dermed vanskelig overføres til praksisfeltet. Abstrakt og generell kunnskap kan med andre ord ikke nyttiggjøres hvis den ikke er spesifisert og tilpasset den konteksten den skal brukes i (Heggen 2010). Kritikerne av Lave og Wenger vil imidlertid fremholde at en erfaren praktiker åpenbart har tilegnet seg kunnskaper gjennom mange ulike kontekster gjennom et helt livsløp, og at det finnes relasjoner mellom de ulike kontekstene (Heggen 2010, s. 155). Deler av intervju materialet som skal presenteres fremover vil falle inn i denne divergerende oppfatningen av læring.

5. Hva slags kunnskap brukes i operativ polititjeneste?

Den tause kunnskapen

Deltakerne i gruppeintervjuene beskriver kunnskapsgrunnlaget for operativt politiarbeid i tråd med hva både den nasjonale og internasjonale politiforskningen har påpekt tidligere. Det er den praktiske og erfaringsbaserte kunnskapen som politibetjenter setter i sentrum. I Helene I. Gundhus analyser av kunnskapskulturer i politiet viser det seg at *gatekunnskap* har en klar forrang over analytisk, generell, akademisk og vitenskapelig kunnskap. Gatekunnskapen er noe den enkelte politibetjent bygger opp gjennom erfaring, ikke ved hjelp av studier. Gatekunnskapen er konkret og direkte nyttig i forhold til miljøer som politiet kontrollerer. Teoretiske og problematiserende perspektiver på kriminalitet vurderes som mindre relevante kunnskapskilder (Gundhus 2009, s 108).

Rolf Graner finner også at politiutøvere preges av et kunnskapssyn som i stor grad er handlingsorientert, forankret i konkrete og selvopplevde hendelser (Granér 2004). Dette er en kunnskapsform som i stor grad kan beskrives som uartikulert og taus, som håndverksmesteren lærer opp sin «svenn» gjennom råd og oppfølging (Hove 2011, s. 91). Kjersti Hove viser videre at politibetjenter i større grad baserer sin yrkesutøvelse på personlige egenskaper (ideologisk/normativ kompetanse) fremfor formell, skolebasert kompetanse (Hove 2012 a, s. 93).

Taus kunnskap er i sin rendyrkede form subjektiv, personlig, kontekstavhengig og vanskelig å dele. Eksplisitt kunnskap beskrives derimot som objektiv, upersonlig, kontekstuavhengig og enkel å dele (Olsen og Sjøtrø 2013, s. 25). Taus kunnskap handler i stor grad om erfaringsbasert kunnskap, mens den eksplisitte kunnskapstypen har sin åpenbare referanse til formalisert og etterprøvbar skolekunnskap. Per Ivar Olsen og Anders Sjøtrø finner i sin studie av innsatsledere at når politioppdragene preges av press, risiko og stress er det er magesfølelsen, teft, intuisjon og improvisasjon som leder politiutøvere til beslutningene.

Sunn fornuft

Informantene i denne studien fremhever den *sunne fornuft* og *sunt bondevett* som veivisere i oppdragsløsningene. For eksempel politibetjent 15 i intervjumaterialet tydeliggjør disse verdiene på denne måten: *Ofte jeg kommer opp i situasjoner hvor jeg ikke vet helt hva jeg skal gjøre – det går litt tilbake til sundt norsk bondevett – at det ligger i bånd*. En politiforsker som har lagt ned mye arbeid i forståelsen av den sunne fornuften i politiyrket er Linda Hoel med studiene av «Politibetjentes erfaringer» (Hoel 2013). Sunn fornuft faller nøye sammen med begrepet om «common sense», en slags fornuftmessig sans vi alle er bærere av, og som muliggjør menneskelig felleskap (Hoel 2013, s. 124). Den sunne fornuften har imidlertid lav status i akademisk tenkning, nettopp fordi den oppfattes som folkelig og at den ikke representerer noe annet enn hva vi alle forstår. Akademisk viten har derimot tradisjonelt hatt et eksklusivt stempel. Hoel forsøker å fremheve den sunne fornuften i politiyrket som et uttrykk for politiutøveres unike praksiskunnskap.

Den sunne fornuften bør imidlertid ikke forstås uavhengig av spesifikk fagkunnskap som betjentene har lært både på skolebenken og gjennom politisær erfaring. Et enkelt kontrollspørsmål til den rene sunne fornuften er om jeg er i stand til å utøve mye av politiarbeidet på samme måte som profesjonelle betjenter? Jeg er da også i besittelse av en folkelig og sunn fornuft. Det er nok stor fare for at jeg hadde opptrådt nokså klønete og ukyndig i uniform. Når jeg spør en av lederne i intervjumaterialet (på et lensmannskontor) om hva den sunne fornuften i politiyrket består i, lyder svaret slik:

Det er vanskelig, det er noe med den greia – det baserer seg på den fagkunnskapen du har, lokalkunnskapen du har, kjennskapen til den enkelte klient – hele den totale vurderingen der (...) sunn fornuft baserer seg på mange ting.

Betjent 2 kan supplere dette slik:

Men det må jo være en kombinasjon av egne erfaringer og den teorien man lærte på PHS (...) vi har vært igjennom jussen – kombinert da med erfaring – at vi kjenner oss igjen i situasjoner – og handler deretter riktig.

Handal og Lauås begrep om «praksisteori», som opprinnelig er myntet på læreryrket, kan i høy grad kaste lys over den sunne fornuften som grunnlag for politipraksis. «Praksisteori» er en totalomfattende teori om alt det som ligger til grunn for og former en lærers undervisningspraksis. Praksisteori blir analytisk inndelt i personlige erfaringer, overført kunnskap (teoretisk kunnskap) og praktikerens verdier (både filosofiske og etiske). Mer spesifikt består praksisteorien, i tillegg til ens egne erfaringer og verdisyn, av kulturelle normer, observasjoner av andres praksis, utveksling av erfaringer i et kollegasamarbeid, studier av faglitteratur med mer. Alle disse elementene er uunngåelig med i praktisk yrkesutøvelse. Det er bare mulig å skille dem fra hverandre til analytisk bruk, i virkeligheten er de nøye sammenvevd, og står i et kontinuerlig påvirkningsforhold til hverandre (Handal og Lauås 1999, s. 19-23). Slik er det etter alt å dømme med politibetjentens praksis også.

Spennvidden i kunnskapsgrunnet

Kåre Heggen skiller mellom «må-kunnskaper» i kontrast til mer uklare kunnskapselementer i profesjonsutdanninger (Heggen 2010, s. 68). Betjent 15 viser til et eksempel på «må-kunnskap», når han fremhever spesielt strafferetten som nødvendig for sin praksis:

(Juskunnskapene) gjorde meg mer sikker på hva som var rett og galt – hva du skulle gjøre i de enkelte situasjonene – hvis du er alene på natten så har du ikke muligheten til å konferere med så mange. Hva du som politi har rett til/ hva du ikke har rett til... så du slipper å trække i bedet at du tauer inn noen som du ikke skulle taue inn. Veldig mye er forankret i jussen, for det går jo på rett/ikke rett til å gjøre ting.

Kunnskapsgrunnet i ordenstjenesten kan også skisseres i tråd med en lang rekke rene praktiske og instrumentelle ferdigheter. Håndtering av kjøretøy, samband, våpen, håndjern og andre maktmidler/utstyr er eksempler på det. Kjernen i politirollen handler tross alt om å anvende fysisk makt om nødvendig for å løse problemer og konflikter. Få har uttrykt politirollens mandat, eller funksjon om man vil, klarere enn Egon Bittner med disse ordene:

The mandate of policemen consists of dealing with all those problems in which force may have to be used (Bittner 2005, s. 168). Når jeg spør innsatsleder 4 om hva det er viktig å kunne i operativ tjeneste velger han å svare på denne måten: *Min første tanke er at du bør være god på de tingene som kan koste deg sjøl, makkeren din eller en tredjeperson livet.* Samtidig er det et paradoks at de tidskritiske hendelsene som krever bruk av våpen inntreffer sjelden i politiryket. Betjent 8 setter ord på dette paradokset slik:

Det skytes jo ikke så mye – hverdagen består jo ikke av skyting – hverdagen består av hverdagsproblemer – jeg synes vi trener veldig mye på det som skjer nesten aldri – og du trener lite på det som det skjer mye av.

I Pål Lagestads doktorgradsavhandling bekreftes det at ordenstjenesten i svært liten grad handler om fysisk maktbruk, og fysisk styrke ser ut til å være en ferdighet som i liten grad kommer til nytte. Lagestad trekker likevel ikke den konklusjonen at fysisk styrke er uviktig i operativt politiarbeid. Det er «avgjørende i de få situasjoner som krever fysisk maktbruk» slår han fast. (Lagestad 2011, s. 161). Fysisk maktbruk er imidlertid en kunnskapsform som flere av informantene føler blir dysset ned i politiutdanningen. Innsatsleder 6 hevder at: *Det kan faktisk være fullgodt politiarbeid å skyte noen i ryggen, og det var ikke noe som jeg hørte på Politihøgskolen.* Han fortsetter slik: *For å si det litt flåsete – denne jobben her trenger noen steinknuserne også.* Innsatsleder 3 følger opp dette med å slå fast at – *det holder ikke bare med snakk bestandig* – og legger til at det er viktig at store og sterke betjenter også er med i polititjenesten. Artikkelen vil senere vise at det særlig er denne kunnskapsformen relativt mange av informantene mener det skorter på blant nyutdannede, og det er mulig at disse ferdighetene har blitt underkommunisert i politiutdanningen. I et høyskolestudium, med vekt på formell kompetanse gjennom teoristudier og eksamener, kan det føles mindre stuerent å fremheve muskelkraft som en verdi i seg selv.

Innsatsleder 7 nyanserer fremstillingen av «steinknuseren» ved å påstå at: *hvis vi da kan slippe unna en som står og fråder og ikke har en eneste tanke sjøl, men som også klarer å tenke og snakke samtidig som han knuser stein – så er det helt optimalt.* Her er han samtidig inne på en unik ferdighet i operativ polititjeneste som jeg har drøftet med de fleste av informantgruppene: Viktigheten av å kunne veksle mellom «høyt» og «lavt» i politiryket. I oppdragsløsningene kan det av og til være nødvendig å bruke fysisk makt som for eksempel å slå seg igjennom en stengt dør til en bolig, og i neste øyeblikk kreves det for eksempel å sette seg på huk å snakke med voldsutsatte barn. Den gode politibetjenten skal ikke bruke mer makt enn nødvendig, men heller ikke overdrevet vegre seg for fysisk maktbruk. Dette er i grunnen en hårfin balansegang, og forståelsen av når det er riktig å veksle mellom «høyt» og «lavt» representerer noe unikt i politikunnskapen. Betjent 13 setter ord på denne vekslingen slik:

I andre situasjoner så er det sånn at den svitsjen der fra å gå fra høy til lav – å kunne gå fra lavt til høyt igjen – det blir et veldig stort problem for mange – for at på grunnutdanningen har du på en måte – så er du veldig på den lave approachen uten at du er i stand til å svitsje over når det trengs. Så får du den der at du plutselig står ute – så frys du (handlingslammelse).

Mer om koblingen mellom politiutdanningen og forsiktige politibetjenter senere, men i denne forbindelse skal det også legges til at jeg har fått presentert flere fortellinger som viser det motsatte, og da om erfarne politiutøvere som anvender helt unødvendig og brutal maktbruk i enkelte hendelser. Selv om kjernen i politirollen handler om rett og plikt til å anvende fysisk tvangsmakt, er det de kommunikative ferdighetene som kommer mest til anvendelse i den uniformerte polititjenesten. NK-orden 2 slår fast at – *hvis du ikke kan kommunisere så kommer du ikke langt i dette yrket her!* Betjent 1 viser til ulike former for kommunikasjon som føres i tjenesten:

Men det er det å klare å snakke med folk – du må jo være litt utadvendt – og klare å legge deg på de ulike nivåene til folk. Det gjør vi jo hele tida – og det er jo det som ofte er vanskelig for de ulike tjenestemennene – man ser det veldig når man har studenter også – nå snakker du med den personen – nå tar du deg av den situasjonen – så er det veldig vanskelig for dem å finne orda og hva er det rette å si liksom. Du snakker med folk som opplever kjempesorg – eller du har psykiatriske pasienter – du har aggressive folk – du skal klare å snakke med folk på ulike nivåer hele tida da. Du skal på en måte skille mellom hvilket nivå du legger deg på – kanskje du må være veldig sympatisk/empatisk i det ene øyeblikket, og så skal du plutselig være sint i det andre øyeblikket – du skal klare å balansere det her veldig³.

Fortellingen viser også til den nevnte vekslingen mellom «høy» og «lav» i utførelsen av politirollen, og hvis vi fortsatt holder oss til den lave siden, vil vi kunne identifisere flere kunnskapsformer i tråd med intervjumaterialet. I forlengelsen av og i nær forbindelse med de kommunikative ferdighetene, bør en politibetjent også ha evnen til forstå sosiale situasjoner – ikke bare de tilspissede hvor maktmidler er påkrevet. Betjent 13 verdsetter denne egenskapen slik: *Det er nøkkelen til suksess på et oppdrag også – det er å lese en situasjon – og kunne møte vedkommende rett.*

Det å lese situasjoner på en fornuftig måte handler, i likhet med de kommunikative ferdighetene, i høy grad om livserfaringer. Det er opplagt noe man i liten grad kan lære gjennom et høyskolestudium. Det er et stort mangfold av situasjoner som politibetjenter kommer opp i, men tilbakevendende utfordringer er å tolke stemninger og atmosfære: Er folk for eksempel aggressive, fiendtlige, ironiske, triste etc.? Hvordan bør betjentene for eksempel håndtere noen i sorg og fortvilelse? Lokalkunnskap og kjennskap til dem man møter er viktig, og til tider en avgjørende ressurs i den forbindelse. Lederen på et lensmannskontor forklarer hvorfor:

Jeg skal si deg at jeg vet ikke hvor mange ting vi har løst her som kunne ha blitt farlige – som vi har løst på grunn av lokalkunnskapen vår. Vi kjenner faktisk vedkommende – vi kjenner moren hans – vi kjenner broren – kjenner kompisen.

³ Denne erfaringen ligner for øvrig mye på Liv Finstads observasjoner av politibetjenter som «skuespillere», hvor man veksler mellom stil og tone etter forholdene (Finstad 2000, s. 195). Lars Holmberg er inne på noe av det samme når han viser til at politiet spiller rollen som lovens håndhever med politiuniformen som ”performativt redskab” (Holmberg 1999; 214).

Ferdighetene i politiyirket henger så avgjort sammen. Tolkninger av situasjoner kan ikke gjøres uavhengig av en forståelse av politirollen. Hendelser blir ikke tolket i noe vakuum, men i tråd med våre interesser, verdier, posisjoner og roller. Politiet leser virkeligheten, som alle andre profesjonelle aktører, gjennom sine briller – eller politiblikk – om man vil (Finstad 2000). Det bør betjentene være seg bevisst, og samtidig erkjenne det motsatte forholdet – hvordan publikum tolker politirollen. Betjent 3 hevder at – *man glemmer litt den der effekten man har med å komme i blåskjorta opp i en situasjon*. En synlig politipatrulje har en helt spesiell påvirkning på situasjoner som oppstår, og ikke minst et særskilt ansvar i å bringe konfliktfylte situasjoner til opphør. Forståelsen av politirollen handler ikke bare om relasjonen til publikum, men også til sine kolleger. Relasjonelle ferdigheter bør også klassifiseres som en egen kunnskapsform i politiyirket, og kanskje særlig i operativ tjeneste skal vi tro divisjonsleder 1 når han slår fast at: *Politioperativt arbeid er jo et lagspill! Minimum på en patrulje*. Det er – *korpsånden* – han sikter til her, i en erkjennelse av at politibetjenter er avhengige av hverandre for å løse sine oppdrag.

6. Politiledernes syn på de nyutdannedes yteevne

Fornøyde ledere

I de to foregående kvalitetsundersøkelsene (questback-undersøkelsene fra 2006 og 2010) viste tallene at lederne var mest fornøyde med de nyutdannedes kompetanse innenfor definerte ferdighetskategorier som ordenstjeneste, fysiske utfordringer, etiske utfordringer, kommunikasjon med publikum, samarbeid med kolleger og bevisstgjøring av egne verdier og holdninger. Resultatene fra disse undersøkelsene avslørte også at lederne mente at det var et rimelig godt samsvar mellom politiutdanningen og samfunnets forventninger til politiet. De nyutdannede var imidlertid mer kritiske til dette samsvaret, og de hadde ikke helt den samme tilliten til sine egne ferdigheter og kvalifikasjoner som deres foresatte hadde til dem (Hansen 2006, Bråten 2010). La oss nå se på noen av resonnementene fra lederne i denne studien. Innsatsleder 1 sier seg tydelig tilfreds med de nyutdannede med følgende erkjennelse:

Jeg syns at for det første de nyutdanna holder veldig høy kvalitet – og jeg syns at vi ser stor forbedring – at det har vært en god utvikling av de som kommer ut fra Politihøgskolen. De har en veldig god ballast, men jeg liker å si at politiyirket er et erfaringsyrke – altså litt sånn yrkesskole på en måte. Du må gå litt i lære for å bli trygg på den kunnskapen de har med seg. Det ser vi jo – de er veldig usikre, og ofte litt nølende i forhold til den kunnskapen de har med seg da. De trenger erfaring sammen med erfarne politifolk – for på en måte å forvalte den kunnskapen og det de har lært (...) Generelt så er det i hvert fall sånn at politiutdanningen har gått riktig vei – fra jeg gikk på skolen hvor... ja, jeg husker nesten ikke hva jeg lærte. De har en helt annen faglig kompetanse – ikke minst i forhold til lovverk og teknikker og det som vi skal kunne da – basiskunnskaper. Man må bare erkjenne at det trengs erfaring for å komme opp på det riktige gode nivået.

Denne innsatslederen vektlegger den solide kunnskapsplattformen som de nyutdannede har med seg, men viser samtidig til behovet for å tilegne seg erfaring for å fungere i operativ tjeneste. I tillegg påpeker han at utdanningen har gått riktig vei siden han selv utdannet seg til

politiyrket gjennom den tidligere toårige etatskoleutdanningen. Divisjonsleder 1 er inne på flere av de samme tankene når han resonnerer rundt kvaliteten på sine nyankomne kolleger:

Jeg føler at vi får kjempegode ansatte – jeg har sitti med intervjuer og liksom ser hva som blir uteksaminert og som vi blir tilbudt her på stasjonen da – Jeg må jo si at der er kjempemasse flinke folk... Så starter vi et nytillsattkurs som går på den operative tankegangen. Jeg må jo kunne si det at ja, vi får gode folk fra Politihøgskolen – men vi ser oss helt klart nødt til gjennom de siste årene å ha en pakke som vi serverer dem. Det er jo grunntaktikk vi gir dem – gjennom fire dager – hvor vi kjører i fra åtte til fire – med politioperative disipliner. Jeg må jo si at jeg føler at vi får en bred, god ansatt – ikke sant – som ikke er særlig preppa på noe spesielt. Man skal være en generalist – og det er jo det man ønsker å produsere i Norge – en generalist... Grunnen til at vi har dette kurset er for å gjøre dem lite grann mer spesialisert på ordenstjeneste fordi det er en spesiell setting. Når vi da snakker om alt i fra operative ting – som kanskje er litt spennende – til det å forstå et menneske å ha vist empati – så er de utrolig gode. De er så brede i seg sjøl da – i væremåte at de – jeg blir stolt av dem – skikkelig gode folk – det tror jeg er fordi at dem kan litt om alt.

Denne divisjonslederen vektlegger de nyutdannedes brede og generelle kunnskapsplattform i sin kvalitetsvurdering, og på hans politistasjon har de innført et kurs for nytillatte for å rette dem mer spesifikt inn på polititaktikken⁴. Den generelle kunnskapsplattformen som nyutdannede gjerne er i besittelse av, synes spesielt nyttig på et lensmannskontor som ikke har skarpe skiller mellom de ulike politisære disipliner som «orden», «etterforskning» og «forebygging». En erfaren leder på et lensmannskontor, som fortsatt er ute i uniformert tjeneste, forklarer:

Jeg må jo i all vesentlig grad si at de fungerer godt ute – det gjør de. Nå vil det alltid være sprik mellom mål og ønsker og sånne ting, men i all vesentlighet så gjør disse her en jobb som... – for her gjør de en selvstendig jobb fra A til Å med de aller fleste saker bortsett fra større alvorlige hendelser.

Når han gjør et unntak i forhold til store alvorlige hendelser, mener han saker hvor lensmannskontoret får bistand fra sentralt hold. Divisjonsleder 2 argumenterer ikke bare for mangfoldet i oppgaver, men også for mangfoldet i politistyrken når han uttrykker seg om kvaliteten på de nyutdannede:

Så er det jo selvsagt personlighet hos hver enkelt – men det er jo mangfoldet som gjør oss sterkt – og det er så utrolig viktig at vi må ha forskjellige individer med forskjellige tanker og synspunkter... Jeg må jo si at i hvert fall de vi har fått nå – det er jævlig bra folk altså – unnskyld at jeg bruker et banneord igjen – sånne stødige, flinke, lærevillige, ydmyke, flotte folk. I all hovedsak har jeg en opplevelse av at det er mye bra som kommer fra PHS.

⁴ «Polititaktikken» ser ut til å være et omfattende begrep med et mangfoldig meningsinnhold. Politihøgskolen har utgitt et eget emnehefte (som er klassifisert som fortrolig) der målet med heftet er å bidra til en enhetlig forståelse av polititaktikk (Politihøgskolen 2012). Polititaktikk defineres her som en «fremgangsmåte for å organisere og disponere polititjenestemenn under aksjoner og operasjoner» (s. 6). Det handler om alt fra mentale forberedelser, metoder for stans av kjøretøy, pågripelse i kjøretøy, oppstilling på dør, fremrykking i bygg etc. Deler av dette er også omtalt i håndboken for innsatspersonell «Politiets beredskapssystem del II (PBS II)» (Politidirektoratet 2008).

Dette utsagnet rommer en erkjennelse av at det er individuelle variasjoner blant de nyutdannede, men denne variasjonen anses som positiv hvor mangfoldet i seg selv blir en viktig ressurs for politiet.

Kritiske lederne

De kritiske røstene i intervjumaterialet avviker nokså tydelig fra det som er presentert så langt fra lederne. Innsatsleder 4 forteller om sine erfaringer med de nyutdannede på denne måten:

Mitt inntrykk er – i mitt daglige virke – tilbakemeldingene jeg får fra deres nærmeste ledere, og det en opplever sjøl, er at det er veldig mye diltere som vi kaller det som kommer ut. Folk som ikke evner å ta egne beslutninger – folk som må få beskjed om hva de skal gjøre – selv de enkleste ting.

Innsatsleder 8 innvender at «diltere» ikke bare er et problem som kan knyttes til de nyutdannede, men handler også om hvor mye ansvar den enkelte gis. Blir man behandlet som uselvstendig kan man fort opptre deretter. Faren for selvoppfyllende profetier er opplagt til stede i håndteringen av nyutdannede. Operasjonsleder 5 påpeker de store individuelle variasjonene blant de nyutdannede på denne måten:

Sånn som jeg opplever de nyutdanna så er det noen som har erfaringer fra tidligere – spesielt type forsvarsbakgrunn – ofte holder de et høyt nivå når de kommer inn på Politihøgskolen rent taktisk, operativt. Så har du den andre enden av skalaen der du har kanskje unge jenter spesielt som ikke har den type bakgrunn, og de holder ikke den standarden når de kommer ut fra Politihøgskolen. Politihøgskolen etter mitt syn klarer ikke å løfte de høyt nok – de får jo erfaring etter hvert, men når de kommer ut så har de et for lavt nivå... De blir satt på patrulje – om ikke fra dag én, så i hvert fall fra dag 5,6 – uke 2-3 – de er fortsatt nyutdanna, og da være i stand til å innse at det er faktisk noen som kan skyte deg. Det tror jeg ikke de er klar over.

Denne operasjonslederen påpeker at de han anser som de svakeste av de ny-uteksaminerte ikke er på et godt nok nivå operativt, og det er særlig bevæpningsferdighetene han finner mangelfulle. I likhet med flere andre i intervjumaterialet peker han på forsvarsbakgrunn som spesielt verdifullt for operativ tjeneste. Operasjonsleder 2 vil gjerne utdype det som er sagt ovenfor:

For å fylle på litt – jeg støtter det han sier – jeg føler at tjenestemann og tjenestekvinne som kommer rett fra skolen – de er teoretisk faglig veldig dyktige. Teorien har de tatt med seg, men jeg synes de har et fryktelig naivt inntrykk av hva polityrket faktisk innebærer – og det tror jeg vi ser også på utfordringene hva det operative innebærer i det daglige. Folk søker seg mye fortere vekk fra den operative tjenesten enn det de har gjort tidligere. Spesielt jenter ... jeg savner litt at en mentalt forbereder de på at – en eller annen dag skal du kanskje skyte en eller at du risikerer å bli skutt, eller bli slått ned. Jeg føler at det kommer ut en gjeng med blond parykk.

Igjen er det naiviteten og mangelfulle forberedelser til den spissede og skarpe delen av ordenstjenesten som fremheves. Operasjonsleder 4 ser grunn til å presisere nettopp dette, og fjerne mulige misforståelser i dette gruppeintervjuet, når vi har denne dialogen:

OP 4: *Det som vi måler nå er jo etter ordenstjeneste, skarpe oppdrag osv. – det er det vi har parameter på her nå.*

Jeg sier at jeg er ute etter hele den operative tjenesten –

OP 4: *Ja, fordi at det å sleppe folk ut for å snakke med folk – der er de jo kjempeflinke! Si at sett deg ned og ta et avhør av disse folkene her ute på blokka di og få ut hva som har skjedd – jeg blir bare stum av beundring – de er kjempeflinke! Kommunikasjonsmessig har de en god ballast på det å sette seg inn i andres situasjon – og sånne ting – men det er ikke det vi sitter her og drodler om.*

Jeg presiserer ved å spørre: *Det er de tidskritiske? (hendelsene).*

OP 4: *Ja, hvor det virkelig kreves at du må stå frem – det er da at de kanskje ikke er skodd for det.*

Vektlegging av ulike verdier

En nestkommanderende på en ordensavdeling vektlegger en annen verdi hos nytilsatte enn ferdigheter i den spisse delen av ordenstjenesten. Vi har denne dialogen:

NK: *Jeg tenker det at stort sett så er det veldig god kvalitet på mange av dem som kommer – eller de aller aller fleste som kommer. De kunnskapene de har er jo en konsekvens av de prioriteringer og det pensum som er satt opp på Politihøgskolen og de fagene de har der. Men så kan man ofte kanskje syns at dem er litt mangelfull i kanskje en del rent praktiske, veldig operativt politiarbeid. Det kan være litt blanda drops der, men det oppfatter jeg som det er prioriteringer som er gjort i systemet – at ting som skal tas gradvis etter hvert som de kommer ut. Så den kunnskapsplattformen som de har valgt ut som det som er viktigst når de kommer ut – og det har jeg forståelse for.*

Jeg: *Og den syns du fungerer sånn nogen lunde?*

NK: *Jeg har jo vært med lenge og jeg husker fra min egen tid – syns faktisk kvaliteten blir bedre og bedre. Jeg syns de som har kommet hit nå – nesten uten unntak er jo glimrende folk – selv om de er unge så...alder betyr jo selvfølgelig en del – egne holdninger er det jeg tror er det aller viktigste. Da hjelper det ikke hvor gammel du er hvis du ikke har basisholdningene.*

Jeg: *Så du setter fingeren først og fremst på at de har gode holdninger?*

NK: *Ja, jeg vil heller ha en ung med lite arbeidserfaring og gode holdninger enn å ha en eldre med arbeidserfaring og kanskje litt mindre gode holdninger. Lettere å forme en som har holdninger inne – og det gjør du fort.*

Jeg: *Holdninger – hva tenker du på da?*

NK: *Ja, da tenker jeg på måten de behandler publikum – respekt for holdt på å si kjønn, etnisitet og hva det måtte være for noe – den pakka der – at du har den basisholdningen at et hvert menneske har... (samme verdi).*

Det er slående hvor forskjellig lederne leser de ferske betjentene. Beskrivelsene varierer fra sterke superlativer til tydelige negative karakteristikk. Det er i det hele tatt mulig å spore to forskjellige tenkemåter, eller ideologier om man vil, om uniformert polititjeneste som kolliderer i dette intervju materialet. På den ene siden finner jeg ledere som vektlegger de spesielle ferdighetene i vurderingen av de nytilsatte. Da snakkes det om ferdigheter i de mer tidskritiske situasjonene der maktmidler, i verste fall de dødelige, er påkrevet. Når liv og helse står på spill, eller når svært krevende motstandere påkaller seg politiinnsats, er tilliten til mange av de nyutdannede lav i deler av ledergruppa.

De kritiske lederne skiller seg tydelig fra ledere som i større grad fremhever de mer generelle ferdighetene – dvs. den brede ordenstjenesten med generalisten som hovedaktør i spørsmålet om kvaliteten på de nyutdannede. Lederne som gir betjentene gode skussmål vektlegger først og fremst deres lærevillighet, generelle kunnskapsnivå, kommunikative ferdigheter, innlevelse i andres situasjon og deres holdninger. De kritiske lederne ser også disse kvalitetene i de nyutdannede, men vektlegger dem ikke på samme måte som de positive lederne.

Når det gjelder ferdigheter i den mer tilspissede delen av ordenstjenesten, ligger de gjerne på et høyere ferdighetsnivå (teknisk, instrumentelt og mentalt) enn mange av de mer generelle ferdighetene. Den såkalte «teknikkinnlæringsstrappa» kan kaste lys over dette (Lohne Lie og Lagestad 2011). Innlærning av tekniske ferdigheter kan skisseres i tråd med en utviklingsprosess hvor trinnene i prosessen starter med en tilvenningsfase for så å gå over til grovkoordineringsfase – finkoordineringsfase – automatiseringsfase og til slutt en tilpasningsfase (Lohne Lie og Lagestad 2011, s 23). Det å skulle i verste fall være nødt til å bevæpne seg plutselig, og faktisk bruke skytevåpen krever ikke bare innlærte og automatiserte handlinger, men også kontroll over eget stressnivå (tilpasningsfase). Da kreves det gjerne at man har vært i lignende situasjoner før, og at en har lært å kjenne seg selv og sine reaksjoner under sterkt press. Det ligger med andre ord en modningsprosess til grunn for å mestre ekstra krevende politioppdrag. Den prosessen har åpenbart ikke nyutdannede vært igjennom enda.

7. Praksissjokket

Den vanskelige starten på yrkeskarrieren

De nyutdannedes vurdering av politiutdanningen kommer tydelig til uttrykk i deres fortellinger om overgangen fra studietilværelse til politiooperativt arbeid. Overgangen fra teoristudier til praktisk yrkesutøvelse er i flere sammenhenger blitt beskrevet som et *praksissjokk* (Heggen 2010). Det kan gjelde for en rekke såkalte semiprofesjoner som lærere, sykepleiere, sosionomer, barnevernspedagoger – og også for politiet. I en høgskoleutdanning vil fokuset først og fremst være rettet mot å lykkes på eksamen, ikke på å løse praktiske problemer i yrkesfeltet (Heggen 2010, s. 69). Operativ polititjeneste beskrives som vi har sett i høy grad som et praktisk og erfaringsbasert yrke av informantene, med stor avstand til teoretiske studier. Praksissjokket kan like gjerne omtales som et overgangssjokk, eller kultursjokk – ved å tre over fra en kjent og trygg studenttilværelse til en ukjent yrkesrolle (Heggen 2010, s. 99). Praksissjokket kan knapt beskrives bedre enn betjent 12 når hun

reflekterer over forskjellen mellom faget Arrestasjonsteknikk på Politihøgskolen og praktiseringen av dette i ordenstjenesten:

Når vi gjør det på skolen så er det jo – for det første så skal man være veldig snill med hverandre – skal ikke ta hardt i – og vi står der i t-skjorte, folk har sko så man ikke skal gli. Ute i gata så er det jakker og det er folk som er gale, blod i... som ser svart i øynene. På skolen så har du liksom den armen som kanskje står litt sånn her – som man har prøvd liksom å skal ha tak i – virkeligheten er liksom litt annerledes.

Det er utvilsomt avstand mellom håndgrepene som en lærer under utdanningen og praktiseringen av disse ute i tjenesten. I reelle situasjoner vil det gjerne være langt flere aspekter en må forholde seg til enn i en avgrenset øvingssituasjon. Det gjelder ikke minst den følelsesmessige siden av politioppdrag, skal vi tro divisjonsleder 2 med denne betraktningen:

Dette som har vært i vinden et par år nå – familievold – og det komplekse du kommer inn i der. Det er ganske sterke inntrykk ofte – mor som er banka og barn som gråter – er det noe som kan trenes? ... Er det faktisk noe Politihøgskolen kan forberede de på? – og det blir jo en annen sak – altså den mer praktiske biten – den er jo lettere å forberede folk på – enn den følelsesmessige. Det er jo klart at når du kommer i en sånn situasjon hvor du opplever at – det blir så voldsomt for deg – og det blir så trist og følt – for deg som tjenesteperson. Hvordan du reagerer da – jeg vet ikke om man klarer å trene folk på noe sånt!

Her blir ikke praksisjokket bare beskrevet som en utilstrekkelighet i forhold til praktiske håndgrep, men også som en følelsesmessig utfordring som de nyutdannede gjerne ikke er forberedt på. I praksisåret (B2⁵) i politiutdanningen kan en riktignok ha erfart krevende politioppdrag, men det er også en rekke typer hendelser mange B2-studenter aldri blir eksponert for, som for eksempel den type oppdrag som beskrives ovenfor. Både tilfældighetene og praksisstedet er opplagt avgjørende for hva studentene opplever i det andre året av utdanningen.

Forventninger til nyutdannede

Spørsmålet om forventninger til politiutdanningen har stått sentralt i intervjuene. Kan Politihøgskolen utdanne ferdige profesjonelle politibetjenter («ferdigvare»)? – eller må politidistriktene nøye seg med kandidater som har en kunnskapsplattform som ikke rommer mer enn et grunnlag for å lære yrket («halvfabrikata»⁶)? Mange av informantene erkjenner at politihøgskolen umulig kan levere ferdigvare. For å mestre ordensfaget kreves det opplagt erfaring og mengdetrening. Betjent 5 uttrykker det på denne måten:

Du lærer kanskje ikke ordentlig å være politi før du er ferdigutdanna – det er da du begynner å bygge ordentlig dine egne erfaringer – du tar avgjørelsene – du har noe å bygge det på. Du begynner ikke å blomstre før du er ferdig sjøl, og er ute og tar dine

⁵ Politiutdanningen i Norge er treårig, og leder til en bachelorgrad. De tre studieårene benevnes som B1, B2 og B3. I det andre året av utdanningen (B2) er studentene ute i politipraksis. B1 og B3 avvikles i et mer tradisjonelt skoleformat, hvor teoristudier er det dominerende innholdet i studiehverdagen.

⁶ Sondringen mellom «halvfabrikata» og «ferdigvare» har jeg hentet fra Heggen (2010).

egne avgjørelser. Du kan jo ha så mange caser du hæler på skolen og få forklart at ut i fra politilovens paragraf 9, så kan du gjøre sånn – det og det er riktig – men det er jo ikke før du begynner å gjøre det at du skjønner hvordan det er.

Jeg spør: *Men du hadde et grunnlag for å gjøre det?*

Betjent 5: *Ja, du har et grunnlag i forhold til hvilke muligheter du har – så du har noe å bygge på – absolutt, men det er jo ingen fasit på noe praktisk sånn sett. Det er hva er riktig nå – og det er den erfaringen du mangler i utgangspunktet litt fra skolen – for du har ikke gjort det sjøl.*

Lederen på et lensmannskontor tar også til orde for at man må lære yrket når man kommer ut i tjenesten, og han er kritisk til høye ambisjoner på politistudentenes vegne:

Den operative tjenesten er en praktisk del av yrket ikke sant – mye av det er faktisk nødt til å erfares – læres på den måten. Det tror jeg du ikke får lært på skolen – det tror jeg rett og slett de ikke får lært. De bygger jo de politigreiene sine stein for stein – og det bygger du hele livet – det bygger jeg hver dag jeg. Jeg tror man må slå seg til ro med at dere kan ikke få utdanna folk i alt som er perfekt – det er et uoppnåelig mål – det er utopi å tenke det. Så er det et spørsmål hvor høyt skal du legge lista i utdanningen da. Det er jo et begrenset antall dager de går der – det er mange ting de skal innom. Så hvor mye du kan bruke på den enkelte ting – det vet jeg ikke.

Samtidig melder det seg et spørsmål om hvor lang tid nyutdannede bør få for å fungere godt nok, og utvikle seg fra «halv»- til «helfabrikat». Innsatsleder 8 opererer med en «koketid» på nyutdannede slik: *Min erfaring er at det er forskjell på koketida på halvfabrikata – noen er veldig kjapt i gang.* Det er for øvrig mulig å spore litt ulike retninger i intervjumaterialet når det gjelder spørsmålet om «koketid». På den ene siden finnes dem som i større grad fremhever at politityrket må læres ute uansett hva man gjør på Politihøgskolen, noe vi så både betjent 5 og lederen på lensmannskontoret nettopp tok til orde for. Betjent 4 er på samme linje når han ser tilbake på sine få år i ordenstjenesten:

I starten så bruker du mye av kapasiteten for å gjøre ting riktig, men etterhvert som du innarbeider deg handlingsmønstre i forskjellige typer situasjoner som går igjen selv om ikke utfallet eller situasjonen er klin lik – så er det mye de samme elementene som brukes. Når du da kommer igjennom dem, så frigjør du mye mental kapasitet til å tenke utenfor det du gjorde tidligere kanskje da. Så du bruker mer tid på å gjøre en riktig vurdering – å kanskje bruke enda mer kapasitet på det medmenneskelige i situasjonene – fremfor bare det politioperative. Men det er ikke så mye du kan gjøre med utdanningen, for det også handler om erfaring og trygghet.

At politityrket må læres gjennom erfaring vil nok alle informantene være enig i, men deler av informantgruppen argumenterer mer tydelig for at innholdet i utdanningen har avgjørende betydning for hvor lang tid det tar før nyutdannede er i full funksjon – som operasjonsleder 5 med denne ytringen:

Hvis du bruker kapasitet på å bruke lykt eller stille opp på dør og sånn – så mister du all overskuddskapasiteten til målhandlingen eller til det som faktisk kan være farlig. Det er jo det en må bort i fra – en må bli så god at det automatiseres en del handlinger

– for å skaffe seg selv den overskuddskapasiteten til faktisk den målbehandlingen som er livsfarlig i enkelte situasjoner.

Jeg innvender: *Men kreves det ikke da mengdetrening?*

Han: *Det gjør det – og det burde Politihøgskolen gitt dem i mye større grad.*

Tanken hans er at jo bedre utdanningen er på øvelse i den mer tilspissede delen av ordenstjenesten, dess fortere vil nyutdannede kunne håndtere farlige oppdrag på en forsvarlig måte. Forventet «koketid» kan imidlertid synes urimelig kort når nyutdannede kommer ut i sommerjobb umiddelbart etter mottakelse av vitnemålet, og til tider må være nødt til å mestre krevende oppdrag sammen med en makker som også er nyutdannet (når de erfarne er på ferie). Ordenssjef 1 forteller om den krevende overgangen til sommerjobb slik:

Det er jo tøft å komme hit som sommervikar – du begynner på lørdagen – santhansaften på søndagen! Santhansaften hos oss kan være hektisk. Da var det sånn at jeg måtte plukke ut personer som jeg visste fungerte – og som hadde jobbet her tidligere... forventingen er at du får et ferdig produkt.

Flere betjenter kan fortelle at de ble satt til altfor store oppgaver rett etter eksamen. Betjent 8 opplevde rollen som vaktleder første dag på jobb. Betjent 17 erfarte at – *med en gang jeg var ferdig fra skolen – jobbet på en liten politistasjon – da ble jeg eldstemann og var innsatsleder i en måned.* Noe slikt ville nok være utenkelig i en større by, men på mindre steder må man av til nøye seg med dem man har tilgjengelig. I flere av informantenes øyne, både ledere og betjenter, behandler politidistriktene sine nyutdannede slett hvis man betrakter dem som ferdigvare fra første stund. Flere fremhever imidlertid at publikum ser ikke forskjell på en nyutdannet og en erfaren. Uansett hvor mange stjerner en har på skulderklaffene forventes det at man ordner opp på en kompetent måte. Betjent 9 tenker slik om nettopp dette faktum:

Men like fullt kan halyfabrikata risikere å stå i Oslo eller Follo eller andre steder – eller sånn som her – vi gikk kanskje kjapt på drapssak – så står du der – du skal ha bevæpning – du skal gå inn der, så skal du gjennomsøke det. Du risikerer at bak første dør så står det en og vifter med kniven – og da hjelper det ikke så mye å si – nei, vet du hva – du, jeg er ikke helt komfortabel med dette her jeg! Det er ikke et alternativ.

Det er i grunnen et dilemma som kommer til uttrykk her, eller en splid mellom hva som er mulig å kreve av nyutdannede på den ene siden, og hva både situasjonen og publikum krever/forventer på den andre siden. Innsatsleder 2 påpeker i den forbindelse at politidistriktene har mye å hente på å videreutvikle et mentorsystem for beskyttelse av nyutdannede, slik at de kan tjenestegjøre sammen med en erfaren politiutøver i starten av yrkeskarrieren. Det pekes på at mentorordningen i politiet ikke er formalisert, men basert på tilfeldigheter og lokalt engasjement. Videre opererer flere av informantene med et tidsperspektiv på opp mot 2 år for å bli «varm nok i trøya» i denne jobben. «Koketiden», eller veien fra «halv»- til «helfabrikat» vil opplagt variere mye mellom nyutdannede, og varierer trolig etter hvor i landet man utfører sin politigjerning.

Forsiktige politibetjenter

Fortellinger om usikre og (over)forsiktige nyutdannede er en gjenganger i dette intervjumaterialet – både blant betjenter og ledere. Betjent 8 reflekterer i den forbindelse over overgangen fra studietilværelse til yrkesutøvelse på denne måten:

Det jeg sitter igjen med litt er at du lærer litt om mye – og det gjør at du på en måte blir usikker på en god del. Når du på en måte har gjennomført det, ferdig på skolen, så kommer du ut og så mister du litt den der – i hvert fall bruker du litt tid på å finne tilbake til det å være deg selv. Altså når du går i et oppdrag – ja, det er vanskelig å prate med unger – men det er jo ikke sååå vanskelig! Det er jo litt sånn at det blir jo livsfarlig å prate med unger som er under 16 år fordi det er de juridiske greiene. Han må vi bare sette til side, for det kommer noen og prater med han – så vet jeg ikke helt hvordan man skal prate med han – så du bruker litt tid på å finne deg sjæl igjen – og bare tørre å gjøre en masse ting da.

Det er reglene om dommeravhør for samtaler med barn om straffbare handlinger som denne betjenten oppgir som et eksempel på begrensninger han følte i startfasen av tjenesten. Interessant nok måtte han la sin bagasje fra PHS tre noe i bakgrunnen, og som han selv sier «finne seg selv» igjen, for å beherske politijobben. Mange av informantene hevder at Politihøgskolen er «flink» til å lære sine studenter om begrensningene i tjenesten, men ikke like fokusert på å vise mulighetene i operativ tjeneste. Betjent 5 oppsummerer dette veldig klart og tydelig i sin erindring over politiutdanningen: *Det var veldig mye bremses, veldig lite gasspedal! Du er redd for å trække til – når det er riktig.* Flere av informantene tar opp maktbruk og spesifikt begrensninger i bruken av håndjern som et eksempel når vi snakker om forsiktige betjenter. Betjent 4 sier det slik:

Opp mot det operative – at det var veldig sterkt fokus på dette med å trå varsomt – begrense maktbruken til det ytterste – være veldig forsiktig med håndjern – det ble notert og sagt så mange ganger at du nesten hadde følelsen av at det måtte være nødverge for å sette på håndjern på noen. Så kommer du ut i leir – så blir du pesa på at her burde du gjort sånn og sånn – for han er kjent for dét og dét – du gikk for lavt ut – du er ikke klar. Jeg skjønner jo at formålet med det er at en skal begrense maktmisbruk – og overbruk av makt, men jeg tror det har gått litt for langt – og det var en ganske felles oppfatning blant kullingene mine.

Håndjernspåsettelse følger åpenbart skjønnsmessige vurderinger og individuelle forskjeller i praktiseringen. Håndjern anvendes først og fremst under pågripelse og transport, og fundamentale kriterier for denne formen for maktanvendelse er at bruken skal være *nødvendig, forholdsmessig og forsvarlig* (Myhrer 2013). Slike kriterier byr på vurderinger fra tilfelle til tilfelle. Intervjumaterialet kan vitne om sprik i politiutdanningen når det gjelder opplæringen av dette sentrale maktmiddelet. Formidlingen av håndjernsbruk ser ut til å være forskjellig i leiropphold kontra den ordinære skolehverdagen (i B1 og B3). Et interessant spørsmål er om politifaglærere i undervisningsstillinger på Politihøgskolen har en annen og mer forsiktig (regeltro?) tilnærming til dette spørsmålet enn politibetjenter som kommer rett fra operativ praksis for å instruere studentene i leir. I så fall gir Politihøgskolen sine studenter forskjellige og motstridende signaler på dette punktet. Betjent 7, som også har vært instruktør i leir, kan utdype studentenes nøling i bruken av håndjern på denne måten:

Håndjern, bruk av håndjern når jeg har vært instruktør i leir, så har det vært et stort problem – case vi hadde – biltyv, stjålet bil – begynner å sloss litt med politi – når dem får kontroll på han, står dem å vurderer – skal vi sette på håndjern? – skal vi gjøre det? – ja, men tenk om, hva sier..? – SÅNNE TING KAN DU IKKE BEGYNNE MED DER OG DA! – bil som er stjålet, tjuv som har tatt bilen, han setter seg litt opp mot politi – SETT PÅ DE HÅNDJERNA, FERDIG! Du kan ikke stå å vurdere og prate, men det hadde du kanskje ikke gjort hvis du hadde vært god på teorien. Kunne den instruksjonen som går på bruk av håndjern, så hadde du ikke stått og vurdert det – du er på ballen for du kjenner instruksjonen og regelverket rundt det godt. Mulighetene får du ved å kunne teorien godt. Men det må knyttes opp mot en praktisk hverdag.

Interessant nok er det som han påpeker ikke de juridiske kunnskapene i seg selv som virker begrensende, men snarere mangelen på denne kunnskapen. Han etterlyser ikke mindre, men faktisk mer teoretisk kunnskap for å utføre praksis. Flere informanter betoner nødvendigheten av kunnskap for å se mulighetene som loven gir, og dermed også handlingsrommene i den operative tjenesten. Divisjonsleder 1 utdyper det på en interessant måte slik:

Det jeg tenkte å nevne i forhold til det å bli mer fremoverlent – og mer handlekraftig – så er jo kunnskap viktig. En ting er det motet du har – men så må du ha kunnskap (...) Jeg har en leksjon som jeg tar frem ca. en gang i året – og det er helt banale ting på politilovens bestemmelser rundt innbringelse eller pågripelse – visitasjon eller ransaking – hva gjør du når du inkvirerer der – ransaker eller visiterer du? Altså dette er sånne grunnbanale ting som vi gjør absolutt hele tida – og det overrasker meg – det er helt ekstremt hvor lite det der sitter i ryggen på folk. Du kan gjøre den samme jobben ute og tilsynelatende så er det riktig – men det blir følgefeil de lux hvis man ikke har tunga rett i munnen på de tingene. Og det er jo i realiteten veldig enkelt – og når vi snakker om det i 2 timer med styrken – så syns de det er kjempeinteressant, men de klarer ikke å få det helt inn i ryggen tror jeg før de har erfart det – og liksom vet hva vi snakker om. Det er ikke like lett å sitte på Politihøgskolen for en førsteårsstudent å snakke om det tror jeg.

Det er flere interessante momenter i denne fortellingen, både hans erfaring av at kunnskapsnivået hos nyutdannede er forbausende lav når det gjelder fundamental forståelse av politiloven og straffeprosessloven⁷ – og at denne kunnskapen er avgjørende for i det hele tatt å fungere i operativ tjeneste. I tillegg ser det ut til at denne kunnskapen ikke helt sitter før man har praktisert det selv. Det vil uansett være begrenset hvor godt politiutdanningen kan utstyre sine kandidater med forståelsen av ordensjuss. Når det gjelder håndteringen av lovverket vil det alltid være en viss avstand mellom teori og virkeligheten.

Mange av informantene forteller om nølende, fomlende og forsiktige nyutdannede. Praksissjokket er åpenbart egnet til å passivisere. Intervjumaterialet er imidlertid ikke helt

⁷ Straffeprosess handler i korthet om regler for hvordan straffesaker skal behandles, og gjelder for de myndighetsorganer som har med straffesaker å gjøre – som politiet, påtalemyndighet og domstoler (Fredriksen 2006). Når politiet bruker tvangsmidler som pågripelse, ransaking, beslag osv. må det ledes av bestemmelser i straffeprosessloven, og politijuristen blir politibetjentens foresatte. Ved anvendelse av politiloven trer et helt annet hjemmelsgrunnlag inn. Politiloven handler om politiets egne virkemidler for å opprettholde ro, orden og sikkerhet – og loven gir politibetjentene en selvstendig rett til å gi pålegg og bruke makt. Typisk maktanvendelse etter politiloven er anholdelse, fjerning, bortvisning, innbringelse og visitasjon (Spurkland 2013, s. 7).

entydig i oppfatningen av forsiktige politibetjenter. Innsatsleder 9 erfarer at nyutdannede til tider er for mye fremoverlent med denne fortellingen:

Til å begynne med – de første månedene, så kan de ha en tendens til – nå snakker jeg veldig generelt – de kan ha en tendens til å snakke med alle sammen som om de er mistenkt for noe – som om de holder noe tilbake. I de fleste caser på Politihøgskolen så kommer et vitne frem med en kniv fra lomma – de er farlige – og du må visitere alle sammen – litt den holdningen. Du er littegrann sånn her – få se hendene dine – få se hendene dine – uansett hvem du prater med. Det varer ikke lenge før man har en mer alminnelig tone med folk og kan kommunisere mye bedre – men til å begynne med – så er man kanskje litt høyt oppe, og avhører de fleste.

Det er nok ikke helt uvanlig at nyutdannede både i politiet og i andre yrker (eller for den saks skyld i andre sammenhenger) viser sin usikkerhet ved å være på tå hev med høye skuldre på en noe anstrengt måte. Innsatsleder 2 kan også fortelle om nyutdannede som ser ut til å være lite avslappet i møte med det ordinære publikum:

Når du kjører ut med studenter – og spesielt også ferdigutdanna, og skal gjøre ordenstjeneste ute i gata – og skal begynne å kommunisere med folk – så tar dem frem blokka – notablokka. Jeg syns det er fy fy uansett da – den blokka, den venter du med – du må snakke med folk først – drit i blokka – nå skal du snakke med folk – ikke begynn med personalia og alt det her – det kommer langt bak i rekka det! Kommunikasjon det er pri. 1 – skrive i den blokka kan du ta senere.

Jeg spør: *Hvor har de det fra?*

Innsatsleder 2: *Det er det jeg ikke skjønner – jeg skjønner ikke hvor de har det fra. Hiv den blokka!*

Igjen blir balansen mellom «høy» og «lav», «på» og «av» synliggjort som en sentral kunnskap i politiyrket. I disse eksemplene handler balansen om å forstå hvor fokusert politiblikket skal være i mangfoldet av publikumskontakt som politibetjentene befinner seg i.

8. Mer spesialisert politiutdanning?

Mange av lederne og de nyutdannede tar til orde for velkjente krav om mer praktiske øvelser og mer operativ trening under utdanningen. I tillegg etterlyser mange en bedre kobling mellom det teoretiske og det praktiske. Mer kontroversielt er forslagene rundt spesialisering av politiutdanningen. Enkelte av informantene foreslår spesialisering allerede under utdanningen for å dyrke frem interesser hos den enkelte student. Tanken er å kunne identifisere dem som har mest interesse for det operative fagfeltet, og gjøre disse bedre rustet til å jobbe i den uniformerte tjenesten blant publikum. Andre informanter argumenterer for generalistmodellen der man finner det nødvendig å utstyre alle studentene med tilnærmet lik grunnpakke.

I den nyeste rammeplanen for Bachelor-politiutdanningen (Politihøgskolen 2014) slås det tydelig fast at politiutdanningen bygger på prinsippet om generalistutdanning. I

Politidirektoratets kartlegging av kompetansebehovet for «Politiet mot 2020» gjøres det klart at generalisten skal være hovedaktøren i norsk politi (Politidirektoratet 2008: s. 45).

Generalisten i politiet defineres som en politiutøver som «besitter grunnleggende kunnskaper og ferdigheter i politiets forebyggende, kriminalitetsbekjempende og trygghetsskapende arbeid» (Politihøgskolen 2014). Den nyutdannede politibetjent skal ha kunnskaper og ferdigheter til å kunne tjenestegjøre i alle de tre polisiære hoveddisipliner som etterforskning, orden og forebygging – ikke bare såkalt operativt politiarbeid.

Et sentralt spørsmål melder seg i denne sammenhengen: Vil en økt spesialisering allerede under utdanningen gjøre studentene bedre rustet til det operative? I Birkelands essay om «politigeneralisten» argumenteres det for at det nettopp er bredden i utdanningen som gjør politiutøvere gode i uniformert tjeneste:

«Generalisten har evnen til å se og tenke *helhetlig*, se sammenhenger, *tenke og orientere seg generelt*. En generalist er en person som *forstår* sin egen virksomhet i relasjon til den sosiale virkeligheten han eller hun arbeider i. For politiets del må det blant annet dreie seg om *hva politiet virkelig er*» (Birkeland 2007 s. 37).

Det kan legges til her at generalisten ikke bare bør se sin egen gjerning i forhold til den ytre sosiale virkeligheten, men også «den indre» i form av de nevnte hovedretningene i polisiær virksomhet. En politibetjent som jobber på et ordensavsnitt bør også ha inngående kjennskap til etterforsknings- og forebyggingsoppgaver for å gjøre en god nok jobb rent operativt. For eksempel vil forståelsen av bevissikring (straksetterforskning) være nødvendig for utrykning til mange ulike hendelser.

Forbedringer av ferdighetene i den tilspissede delen av ordenstjenesten er som vist en gjengangsmelodi i intervjumaterialet. Som et slags korrektiv til dette finner jeg refleksjoner fra en leder i en forebyggende avdeling. Han bekymrer seg for den stadig økende fokuseringen på beredskap i politiet, og frykter en ensidig vektlegging av disse verdiene på bekostning av andre operative ferdigheter. Han sier:

Så tror jeg det er viktig at ikke skolen da går i fella og slenger seg på den diskusjonen som er i forhold til beredskap og sånn. Seinest i dag så kom statsbudsjettet der det er satt av så så mange millioner til mer trening på skyting pågår – men altså – hvor ofte er vi borte i det da? Hvor ofte møter vi ikke folk på døra og må prate oss inn eller bare roe ned folk (...) sånn jevnt over så tror jeg ikke skolen liksom skal bli en sånn delta-utdanning.

Det er etter hans oppfatning frykten for en gjentakelse av politisvikten under terrortragedien den 22.07.2011 som nå preger politiet⁸, men advarer mot at denne frykten tar overhånd i politiutdanningen. Det er en overdreven spissing av de operative oppgaver han frykter, der den brede og hverdagslige ordenstjenesten kan komme ut av synet.

⁸ I tråd med rapporten fra 22. juli-kommisjonen, har fokuset på operative ferdigheter i tidskritiske og farlige politioppdrag forsterket seg. 22. juli-kommisjonen slår blant annet fast at politiet må bli bedre på å løse «skarpe oppdrag» (NOU 2012:14 s. 459).

9. Oppsummering og konklusjoner

Ledergruppen skiller seg svært tydelig i sine generelle vurderinger av nyutdannede. På den ene siden forteller innsatsledere, operasjonsledere, divisjonsledere og ordenssjefer om nyutdannede som kunnskapsrike, læreville, gode til å kommunisere, flinke til å leve seg inn i andres situasjon, og med gode holdninger. Flere av disse lederne beskriver de unge betjentene i sterke positive ordelag, og påpeker samtidig at utdanningen har forbedret seg betydelig siden de selv gikk på den gamle etatsskolen. Lederne som er kritiske, og som også uttrykker seg i til dels sterke ordelag (med motsatt fortegn) vektlegger særlig deres manglende ferdigheter i tidskritiske situasjoner. Det er mulig å spore ideologiske forskjeller i denne kløften. Når man har generalisten som sitt primære siktemål, vil de nyutdannede fremstå som langt bedre rustet enn om man måler dem først og fremst etter spesielle ferdigheter. De nyutdannede betjentene heller nokså tydelig mot en oppfatning av at utdanningen var mangelfull i forhold til oppdrag som de har vært nødt til å håndtere i den operative tjenesten. Mange av dem forteller også om overgangen fra studietilværelse til yrkesutøvelse som et «praksissjokk» Kritikken handler om velkjente forhold som at det var for lite praktisk trening under utdanningen, manglende kobling mellom teori og praksis og et for teoritungt studieinnhold.

Et sentralt spørsmål knytter seg til hvorvidt Politihøgskolen kan levere «ferdigvare» eller «halvfabrikata» til politietaten. Her trer motsetningsfylte forhold frem: Politidistriktene forventer «ferdigvare» ettersom nyutdannede må være i stand til å mestre krevende oppdrag allerede i starten av yrkeskarrieren. På den annen side erkjenner mange av lederne at Politihøgskolen umulig kan levere «ferdigvare» til operativ polititjeneste. Uansett kvaliteten på politiutdanningen, og uansett hvor mange praktiske øvelser man arrangerer under utdanningen, må man bygge sin erfaring «stein på stein» i dette yrket. Operativt politiarbeid består av en lang rekke praktiske ferdigheter som kreves mengdetrening. Det er i stor grad de tause, implisitte og personlige kunnskapsformer som de operative ledes av, der den sunne fornuften, magesfølelsen, intuisjonen og improvisasjonen råder. Disse kunnskapsformene er erfaringsbaserte, men likevel ikke upåvirket av formalisert og standardisert skolekunnskap.

Spørsmålet om hvor «ferdige» Politihøgskolen kan gjøre sine kandidater må suppleres med spørsmålet om hvor godt politidistriktene klarer å skjerme og videreutvikle de nyutdannede. Det kan for eksempel gjøres ved å la dem patruljere sammen med erfarne betjenter etter en mentorordning. En slik mentorordning burde forankres i Politidirektoratet der det bør lages forpliktende retningslinjer for politidistriktene i hvordan nyutdannede skal håndteres ved nyansettelse. I slike retningslinjer kunne det for eksempel settes som et krav at nyutdannede skal patruljere sammen med en erfaren politibetjent i det første halve året av karrieren. Retningslinjene bør også anviser rekrutteringsordninger til mentorrollen, og godtgjørelse for en slik oppgave. Relasjonen mellom nyutdannede og erfarne kan ha veileder/B2-student-relasjonen som rettesnor, dog med rom for større fleksibilitet og frihet i tjenesteutførelsen enn for B2-studenter. Tjenestelistene bør også justeres etter mentorordningen. Politidirektoratet kan for øvrig finne inspirasjon og ideer til etablering av mentorordning ved å rette blikket mot andre yrkesgrupper, som for eksempel lærere og leger, som synes å ha kommet langt lenger i sine mentorordninger for nyutdannede.

Litteratur

Birkeland, Å. (2007). Politigeneralisten, den moderne staten og politiets legitimitet. I: H.O. Gundhus, P. Larsson & T-G. Myhrer (Red.) *Polisiær virksomhet. Hva er det – hvem gjør det?* (PHS Forskning 7). Oslo: Politihøgskolen.

Bittner, E. (2005). Florence Nightingale in pursuit of Willie Sutton: a theory of the police. I: T. Newburn (Ed.) *Policing Key Readings*. Devon. Willian Publishing.

Bråten, O. A. (2010). *Kvalitetsundersøkelsen 2010*. Politihøgskolen (upublisert).

Granér, R. (2004). *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lund. Socialhögskolan, Lunds Universitet.

Gundhus, H. I. (2009). *For sikkerhets skyld*. IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet. Unipub.

Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo. Pax Forlag A/S.

Fredriksen, S. (2006). *Innføring i straffeprosess*. Gyldendal Norsk Forlag AS.

Handal, G. & P. Lauvås (1999). *På egne vilkår*. En strategi for veiledning med lærere. Cappelen Akademisk Forlag.

Hansen, H. (2006). Utdrag fra kvalitetsundersøkelsen 2006. I: G. Thommassen, & T. Bjørge (red.). *Kunnskapsutvikling i politiet*. Forskningskonferansen 2006. (PHS Forskning 3). Oslo: Politihøgskolen.

Heggen, K. (2010). *Kvalifisering for profesjonsutøving*. Sjukepleiar – lærar – sosialarbeidar. Abstrakt forlag.

Hoel, L. (2013). *Politiarbeid i praksis*. Politibetjenters erfaringer. Universitetsforlaget.

Holmberg, L. (1999). *Politiets skøn i rettsociologisk belysning*. København. Det juridiske Fakultet ved Københavns Universitet.

Hove, K. (2012a). *Kompetansebehov hos nytilsatt politi*. I: Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap. Nr. 1.

Hove, K. (2012b). *Politiutdanning i Norge – fra konstabelkurs til bachelorutdanning*. Politihøgskolen.

Lagestad, P. (2011). «Fysisk styrke eller bare prat». Om kjønn, fysisk trening og ordenstjeneste i politiet. Doktorgrad ved Norges Idrettshøgskole.

Lohne Lie, A. & P. Lagestad (2011). *Arrestasjonsteknikk*. Gyldendal Norsk Forlag AS

Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York. Russel Sage Foundation.

Myhrer, T-G. (2012). *Bastet og bundet. Rettslige rammer for bruk av håndjern*. Universitetsforlaget

Norges offentlige utredninger (2012:14). *Rapport fra 22. juli-kommisjonen*.

Olsen, P. I. & A. Sjørtrø (2013). *Magefølelse som kunnskapsform. En innsatsleders tilnærming til krevende oppdrag*. Masteravhandling. Handelshøjskolen i København og Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus.

Politidirektoratet (2008). *Politiets beredskapssystem del 2*. Håndbok for innsatspersonell. (Unntatt fra offentlighet).

Politidirektoratet (2008): *Politiet mot 2020*. Bemannings- og kompetansebehov i politiet. Politidirektoratet

Politidirektoratet (2011). *Politiets beredskapssystem del 1*. Retningslinjer for politiets beredskap.

Politihøgskolen (2012). *Emnehefte i polititaktikk*. Unntatt fra offentlighet.

Politihøgskolen (2014). Rammeplan for Bachelor-politiutdanning. Godkjent av høgskolestyret 11.09. 2013. Godkjent av Justis- og beredskapsdepartementet 23.01.2014.

Spurkland, K. (2013). *Ordensjuss – Et kompendium*. Interndokument på ITL ved Politihøgskolen.